

Серія “Вища освіта в Україні” заснована в 1999 р.

Н.І. Жигайло

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Львів
Новий Світ-2000
2020

УДК 37.013.42(075.8)

ББК С 550.55я73–2

Ж 68

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для вищих навчальних закладів*

Рецензенти:

- канд. психол. наук, проф. **Моргун В.Ф.**
(Полтавський державний педагогічний університет ім. Короленка);
д-р психол. наук, проф. **Савчин М.В.**
(Дрогобицький державний педагогічний університет);
д-р економ. наук, проф., **Хоронжій А.Г.**
(Львівський національний університет імені Івана Франка);
канд. педаг. наук, доц. **Герцюк Д.Д.**
(Львівський національний університет імені Івана Франка);
канд. психол. наук, доц. **Макаренко С.С.**
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Ж 68 Жигайло Н.І.

Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. – Львів: Новий Світ-2000, 2020. – 256 с.

ISBN 966-418-022-X

У навчальному посібнику висвітлено необхідні студентам знання та вміння для усвідомлення сутності впливу середовища на соціальний розвиток особистості, для пошуку шляхів та засобів мінімізації шкідливого впливу оточення на фізичне, психічне та духовне здоров'я людей різних вікових категорій, а також забезпечення умов для повноцінної соціалізації особистості.

У навчальному посібнику використано низку методичних підходів, які дають можливість майбутньому фахівцю глибше засвоїти основи соціально-психологічних явищ за допомогою запропонованих методик.

Для соціологів, психологів, а також студентів інших факультетів вищих навчальних закладів.

ISBN 966-418-022-X

© Новий Світ-2000, 2020

© Жигайло Н.І. , 2020

ЗМІСТ

1. ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ.....	5
1.1. Історія соціальної педагогіки.....	5
1.2. Предмет і об'єкт соціальної педагогіки.....	12
1.3. Структура соціальної педагогіки.....	14
2. ФУНКЦІЇ ТА МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ.....	21
2.1. Функції соціально-педагогічної науки.....	21
2.2. Розробка методу соціальної педагогіки.....	27
2.3. Зв'язок соціальної педагогіки з соціологією.....	33
3. ПРОВІДНІ КАТЕГОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	35
3.1. Провідні категорії соціальної педагогіки.....	35
3.2. Соціалізація та соціальна адаптація.....	37
3.3. Соціальна робота.....	42
4. ДОДАТКОВІ КАТЕГОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	52
4.1. Соціальна профілактика.....	52
4.2. Соціальне обслуговування та соціальні послуги.....	54
4.3. Соціальна допомога та соціальна реабілітація.....	56
5. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	64
5.1. Принципи соціальної педагогіки.....	64
5.2. Завдання соціальної педагогіки.....	69
5.3. Соціальний педагог: професія та особистість.....	76
6. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХІЧНОГО, СОЦІАЛЬНОГО ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....	84
6.1. Поняття про особистість та її структуру.....	84
6.2. Розвиток самосвідомості у підлітковому та юнацькому віці.....	86
6.3. Педагогічно занедбані підлітки. Акцентуації в характері підлітків та молоді.....	94
7. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПОДОЛАННЯ РІЗНИХ ФОРМ ДЕЗАДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	105
7.1. Девіантна поведінка дітей та молоді як форма соціальної дезадаптації.....	105

7.2. Особливості педагогічної профілактики адиктивної поведінки підлітків.....	112
8. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІ ІНСТИТУТИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	117
8.1. Вплив чинників соціально-педагогічної системи на процес соціального становлення особистості.....	117
8.2. Молодіжні та дитячі об'єднання як чинник соціалізації особистості.....	119
9. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З МОЛОДДЮ.....	124
9.1. Основні напрями державної молодіжної політики.....	124
9.2. Діяльність центрів соціальних служб для молоді.....	133
10. РОЛЬ РЕЛІГІЙНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ СОБИСТОСТІ.....	144
10.1. Релігійне виховання як чинник соціалізації особистості.....	144
10.2. Національне виховання як чинник соціалізації особистості.....	151
МЕТОДИКИ ДО КУРСУ “СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА”.....	162
Діагностика соціально-психологічних особливостей особистості.....	162
Діагностика групової композиції.....	176
Діагностика інтегративних мотиваційних потенціалів особистості і групи.....	185
Діагностика феноменів комунікативної компетентності.....	203
Діагностика змістовно-стильових перцептивних особливостей особистості та малої групи.....	224
Діагностика особистісно-діяльнісних потенціалів керівника.....	231
Діагностика особистісної самореалізації.....	237
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	252

1. ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ

📅 *План (логіка) викладу і засвоєння матеріалу:*

- 1.1. Історія соціальної педагогіки.*
- 1.2. Предмет і об'єкт соціальної педагогіки.*
- 1.3. Структура соціальної педагогіки.*

Ключові поняття теми

*соціальна педагогіка,
предмет соціальної педагогіки,
об'єкт соціальної педагогіки,
індивід,
особистість,
індивідуальність,
спрямованість
особистості,*

*воля,
совість,
віра,
самооцінка,
самопідготовка,
соціальне середовище,
моральне виховання,
соціальне виховання.*

1.1. Історія соціальної педагогіки

Людство здавна плекало мрію про такий спосіб суспільного життя, такий його устрій, який зумовив би єдність матеріального (чи науково-технічного), соціального і морального прогресу. Матеріали досліджень історичного досвіду людства засвідчують про необхідність виваженої розбудови суспільного життя, спроможного забезпечити свідомо регульований процес одночасного взаємовдосконалення особистих якостей будівників оновленого суспільства і створюваних ними суспільних умов життя. Багаторічне вивчення теорії революційного розвитку суспільства поступилося місцем дослідженню процесів еволюційного вдосконалення способу життя. Закономірності означеного взаємовдосконалення вивчає соціальна педагогіка. Втілення в життя здобутків соціально-педагогічної науки зумовлює односпрямоване поєднання матеріального (науково-технічного), соціального і морального поступу суспільства.

Спроби побудувати сімейну педагогіку як частину соціальної робилися ще в XVI–XVIII ст. Згадаймо класиків світової літератури, відомих мислителів *Ф. Рабле* (“Гаргантюа і Пантагрюель”, 1533–1564 рр.), *Ж.-Ж. Руссо* (“Еміль, або Про виховання”, 1762 р.). Були й менш відомі, але цікаві педагоги, лікарі, літератори, твори яких містили багато спостережень і порад батькам. За радянських часів визнання широким кіл громадськості здобули праці з сімейної педагогіки “Книга для батьків” *А. Макаренка* (1937 р.) і “Батьківська педагогіка” *В. Сухомлинського* (1958 р.). Багато виховних сентенцій міститься в “Народній педагогіці” *М. Стельмаховича* (1985 р.) та художній літературі – “Десятикласники” *О. Копиленка*, “Бригантина” *О. Гончара* та ін.

Автор терміна “соціальна педагогіка” (1844 р.) – *К. Магер*. Популяризатор і дослідник соціальної педагогіки як засобу діяльності вчителя у середовищі – *А. Дістервег* (1790–1866). Сироти і бездомні діти – перші об’єкти соціальної педагогіки. Розвиток культурної інфраструктури суспільства (бібліотек, кінотеатрів, засобів масової інформації) важливий чинник подальшого розвитку соціальної педагогіки.

Теоретики концептуальних засад розвитку соціальної педагогіки як галузі педагогічної науки і як теорії суспільного виховання *П. Нагорн* та *П. Барс*. Соціальна педагогіка як засіб вирішення соціальних проблем періоду війн та дезорганізації суспільства.

Пауль Наторп (1854–1924) – один із основоположників соціальної педагогіки, послідовник *Й.Г. Песталоцці* (1746–1827). Досвід *Й.Г. Песталоцці* у керівництві соціально-педагогічними закладами (“Установа для бідних” у м. Найгофі та притулок для сиріт у м. Станці). Книга *П. Наторпа* “Соціальна педагогіка” (1899 р.). *П. Наторп* про роль шкільного та сімейного виховання у житті людини. Школа як головна ланка соціального виховання (на думку *П. Наторпа*). Функції соціального педагога в розумінні *П. Наторпа* (це спеціаліст, котрий приходить в сім’ю зі школи, а тому він є добре обізнаним з особливостями родинного виховання в конкретній сім’ї і вміє пов’язати ці особливості з умовами шкільної та позашкільної діяльності дитини). *П. Наторп* про потребу наукового вивчення дитини і значення педології.